

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Škola:	Střední škola obchodní, České Budějovice, Husova 9
Projekt MŠMT ČR:	EU PENÍZE ŠKOLÁM
Číslo projektu:	CZ.1.07/1.5.00/34.0536
Název projektu školy:	Výuka s ICT na SŠ obchodní České Budějovice
Šablona III/2:	Inovace a zkvalitnění výuky prostřednictvím ICT
Číslo šablony:	VY_32_INOVACE_CJL_636
Předmět:	Český jazyk a literatura
Tematický okruh:	Komunikační a slohová výchova
Autor, spoluautor:	Mgr. Petra Lefanová
Název DUMu:	Slohové útvary publicistického stylu
Pořadové číslo DUMu:	16
Stručná anotace:	Prezentace seznamuje žáky se zpravodajskými, analytickými a beletristickými žánry publicistického stylu a přináší jejich stručnou charakteristiku.
Ročník:	3.
Obor vzdělání:	63-41-M/01 Ekonomika a podnikání, 65-42-M/02 Cestovní ruch, 66-41-L/01 Obchodník
Metodický pokyn:	Prezentace slouží jako doplněk pro výklad učitele. Otázky mohou žáci zpracovat písemně, případně mohou sloužit jako kontrolní test.
Výsledky vzdělávání:	Žák rozezná základní útvary publicistického stylu, zná jejich stručnou charakteristiku a určí rozdíly mezi podobnými útvary.
Vytvořeno dne:	14. 8. 2013
Pokud není uvedeno jinak, uvedený materiál je z vlastních zdrojů autora.	

SLOHOVÉ ÚTVARY PUBLICISTICKÉHO STYLU

Slohové útvary publicistického stylu

- **publicistické žánry** jsou většinou založeny na několika slohových postupech
- vždy však jeden slohový postup převažuje
- tzv. **investigativní žurnalistika** (pátrání) – získává a odhaluje informace, které se někdo snaží utajit

Slohové útvary publicistického stylu

Rozlišujeme **tři základní skupiny žánrů:**

zpravodajské žánry

analytické žánry

beletristické žánry

Zpravodajské žánry

- jsou žánry ryze **informativní**
- slohový postup: **informační nebo popisný**

Zpráva

- slohový postup: **informační, popisný**
- podává informace o události, která se stala –
směřuje tedy do **minulosti**
- má být aktuální, objektivní, věcně správná

Zpravodajské žánry - zpráva

- v závěru můžeme událost **hodnotit**, ale musíme oddělit informaci objektivní od subjektivní
- hlavní funkce je **informovat** – kdy, kde, jak
- kompozice: **chronologická**
- do textu můžeme začlenit **přímou řeč** (citace aktérů události, svědků...), ale zpráva nesmí být koncipovaná jako interview
- spisovný jazyk

Zpravodajské žánry

Oznámení

- vztahuje se k události, která se teprve stane
- směřuje tedy do budoucnosti

Interview

- metodicky vedený rozhovor
- cíl: získat informace
- novinář je v roli tazatele, určuje témata, otázky
- při reprodukci zachycuje nejen slova, ale i atmosféru
- autorizace – tázaný potvrzuje napsaný text

Zpravodajské žánry

Referát

Komuniké (=úřední oznámení, oficiální sdělení)

Inzerát, reklama – speciální druh oznámení

- ❑ cíl: upoutat, zaměřit zájem, motivovat (nabídka, prodej, koupě, seznámení, zaměstnání)
- ❑ maximální stručnost
- ❑ grafické prostředky: typ a velikost písma, barva
- ❑ spisovný jazyk
- ❑ pozor na nesrozumitelné zkratky

Analytické žánry

- jsou žánry **hodnotící**
- slohový postup: **výkladový, úvahový**

Úvodník

- obsahuje nejdůležitější aktuální informaci
- přináší hlavní téma celospolečenského významu, odhaluje souvislosti, příčiny
- oficiální ráz
- výrazný titulek
- je na 1. straně novin

Analytické žánry

Komentář

- druh novinového článku
- autor vyjadřuje názor, zaujímá stanovisko
- osobní styl novináře, subjektivní ráz, důležitá argumentace
- jazykové prostředky: citově zabarvené výrazy, ironie, obrazná vyjadřování, publicistická frazeologie, řečnické otázky

Analytické žánry

Polemika

- **nesouhlasná reakce** na názor
- používá satiru, jízlivý vtip, ironii
- útočí se na **názor** osoby, nikoli na osobu samotnou (pamflet)
- slohový postup: **úvahový, výkladový**
- cíl: přesvědčit čtenáře o názoru, získat ho na svoji stranu
- přesná, logická výstavba
- přesvědčivá argumentace

Analytické žánry

Recenze

- slohový postup: **úvahový** (informační, výkladový)
- je to text, který **posuzuje NOVÉ umělecké dílo**
- **analýza jednoho díla**
- na začátku jsou uvedeny základní informace o díle
- popis problémů nebo nedostatků
- zároveň se uvádí i klady díla
- subjektivní hodnocení, vlastní názor, autorův postoj

Analytické žánry

Kritika

- slohový postup: úvahový
- = hodnotící úvaha
- zabývá se jakýmkoliv tématem
- jazykové prostředky: hodnotící přídavná jména, podstatná jména, příslovce

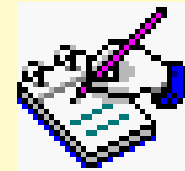

Diskuze, beseda

- dialogická forma, výměna názorů - debata
- cíl: probrat problém, vysvětlit ho z různých úhlů pohledu – aktuální společenská témata

Beletristické žánry

- některé žánry stojí na pomezí mezi **publicistickým** a **uměleckým** funkčním stylem

- slohový postup: **výkladový, vyprávěcí**

Reportáž

- základní slohové postupy: informační, **popisný** (dominantní), výkladový a vyprávěcí
- založena na přímém záznamu nějaké události – akce, cesty,...

Beletristické žánry - reportáž

- hlavním prvkem reportáže je **autorova osobní účast**
- autor (pozorovatel) je očitým svědkem – vtahuje čtenáře do děje, místa, představuje aktéry
- cíl reportáže: vyvolat u čtenáře **názornou představu**
- nemusí být nestranná a objektivní
- naopak může přinášet autorovy osobní názory, pohled na dění
- kompozice: často **chronologická**
- jazykové prostředky: **slovesa dynamická** (dodávají dynamiku zobrazované situaci), spisovná čeština

Beletristické žánry

Črta

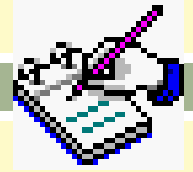
- oblíbená v 19. st. – je ryze popisná, blízká reportáži
- tematicky velmi různorodá – autobiografické zážitky, cestopisy (J. Neruda, K. Čapek)

Fejeton

- je krátký text, který se zabývá (často zdánlivě banálním) problémem, který má ale ve skutečnosti obecnější dosah

Beletristické žánry - fejeton

- slohový postup: **úvahový, vyprávěcí**
- autor sděluje informace nově, neotřele
- text je založený na **pointě** – překvapivé vyústění
- výrazně se uplatňuje **autorský styl** (Neruda, Vaculík, Křestán) – originalita, nápaditost, ironie
- podstatnou součástí fejetonu je **titulek**
- jazykové prostředky: autor může využít všech prostředků – spisovných i nespisovných
- uveřejňován v novinách pod čarou (dolní část stránky)

Beletristické žánry

Sloupek – vznik 20. léta 20. st., zakladatel Karel Poláček, známým sloupkařem byl i Karel Čapek

- vtipný námět, často ironizuje
- sloupek byl psán na okraji novin v **jednom sloupci** kurzívou – reakce na aktuální téma

Glosa – krátký polemický komentář, subjektivní pohled (názor autora)

- kritická poznámka k událostem nebo názorům
- základní téma je obvykle jen jedno

Beletristické žánry

Soudnička

- námět: skutečné události z praktického života
- inspirace soudním přelíčením
- v minulosti velmi oblíbená součást nedělní přílohy novin
- známí publicisté Jakub Arbes (Národní listy), Karel Poláček (Lidové noviny)
- může mít i formu **satirické básně** nebo **písňového textu**
- např. Ivo Jahelka – zhudebňování soudniček

Závěrečný malý test

1. Jaký je rozdíl mezi zprávou a oznámením?
2. Co je to soudnička?
3. Vyjmenujte analytické žánry publicistiky.
4. Jaký je rozdíl mezi polemikou a pamfletem?
5. Jaké slohové postupy využívají zpravodajské žánry?
6. Můžeme ve fejetonu využít všech vrstev národního jazyka?
7. Jaký je rozdíl mezi kritikou a recenzí?
8. Určete útvar: stručný, kritický a mnohdy ironický komentář.

Zdroj

- SOCHROVÁ, Marie. *Český jazyk v kostce pro SŠ*. 2. vyd. Praha: Fragment, 2010. ISBN 978-80-253-0950-6.
- MUŽÍKOVÁ, Olga. *Odmaturuj z českého jazyka*. 2. vyd. Brno: DIDAKTIS spol. s r. o., 2002. ISBN 80-86285-36-7.
- HOFFMANNOVÁ, Jana, JEŽKOVÁ, Jaroslava, VAŇKOVÁ, Jana. *Komunikace a sloh: Učebnice českého jazyka pro střední školy*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2009. ISBN 978-80-7238-780-9.
- obrázky ze sady klipartů -<http://www.pdclipart.org/index.php>